

13. Харченко Н. Інтерактивні методи та прийоми під час вивчення фразеології / Н. Харченко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2009. – № 8. – С. 13–17.
14. Шевцова Л. Ситуативні завдання як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення учнів / Л. Шевцова // Українська мова та література в школі. – 2001. – № 2. – С. 11–17.
15. Шелехова Г. Зміст і структура оновленої програми з української мови для основної школи крізь призму сучасних підходів / Г.Шелехова // Українська мова і література в школі. – 2013. – № 2. – С. 60–64.
16. Ярмолюк А. Соціокультурна компетентність як показник ефективної комунікативної поведінки учня / А.Ярмолюк // Українська мова і література в школі. – 2014. – № 7. – С. 7–12.

**Leszczenko A. P. Podejście kompetentnościowe do nauki frazeologii w szkole ogólnokształcącej.
Streszczenie**

Artykuł poświęcono rozpatrzeniu pytania o wdrażanie podejścia kompetentnościowego do nauki frazeologii w szkole ogólnokształcącej. Autor wyodrębnia kompetencję frazeologiczną jako subkompetencję językowej części składowej kluczowej kompetencji komunikacyjnej, określa jej miejsce w hierarchii istniejących rodzajów kompetencji, jej związek wzajemny ze składnikami społeczno-kulturalnym, mówienia, strategicznym, a także określa jej treść.

Wyrazy kluczowe: *podejście kompetentnościowe, kompetencja frazeologiczna, treść, struktura kompetencji frazeologicznej, zasady, podejścia, kierunki, system ćwiczeń.*

**Leshchenko G. P. Competency approach to the study of phraseology in a secondary school.
Summary**

The article considers the issue of implementing the competency approach to the study of phraseology in a secondary school. On the basis of regulatory documents and linguo-didactic literature analysis, the author identifies phraseological competency as a sub competency of component of linguistic core communicative competency, determines its place in the hierarchy of the existing kinds of competencies, the relationship with socio-cultural, speech, and strategic components, its substantive content. Particular attention is paid to the characteristics of communicatively-aimed general didactic and special methodical principles of studying idiomatic material, including new implementing competency approach to language education principles, such as formation of the lesson objectives in compliance with all components of the program content lines, integration of different types of activities (cognitive, speech, play activity, verbal-artistic, musical, depictive), the use of situational tasks in the process of phraseological theory mastering, demonstration of phraseological units of different structural level functional yield, the formation of skills in the use of phraseological units in own utterances. Above principles assume the use of communicatively-directed system of exercises and tasks, the components of which would not display the stages of the lesson, but the stages of utterances generation. The author offers the own vision of exercise system that promotes the formation of phraseological sub competency.

Key words: *competency approach to language education, phraseological competency, content and structure of the phraseological competency, approaches, trends, system of exercises.*

УДК 379.85:37

Лисенко О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри іноземних мов і країнознавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
E-mail: lysenkowa@gmail.com

Савчук Н. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов і країнознавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
E-mail: nadia-savchuk@ukr.net

**ЕТНІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У ПОЛІЕТНІЧНОМУ
ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО СВІТУ: ЕТНОПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ**

У статті проаналізовано глобалізаційні проблеми сучасного світового співтовариства щодо поліетнічності та міжкультурної взаємодії. Авторами наголошується на процесі нівеляції національної ідентичності, поглибленні поліетнічності людства, що спостерігається практично у всіх державах.

Проаналізовано питання ідентичності в історичному зрізі його становлення та розвитку. Акцентовано увагу, що переважна більшість людей у сучасному світі не належить до жодної етнічної групи, вони є членами одного чи кількох суспільств, носіями кількох культур.

Ключові слова: *самосвідомість, етнічна самосвідомість, полікультурність, етнопсихологічний підхід, ідентичність, глобалізація.*

Загальна постановка проблеми. В останні десятиріччя сучасний світ характеризується процесами глобалізації, інтеграції, нівелюванням ідентичності країн і народів, а пробудження їхнього національного життя, зростання націоналістичних прагнень відходять на задній план суспільного розвитку. Таку тенденцію вважаємо природною реакцією народів на процеси універсалізації та стандартизації. Однак не слід забувати, що відродження національної самосвідомості, посилення ролі основних етноконсолідуючих ознак в умовах швидкоплинної реальності, виступають як одні з пріоритетних факторів розвитку, збереження націй та їхньої національної ідентичності.

Актуальність зумовлена вивченням проблем, пов'язаних зі створенням глобального культурного простору.

Мета і завдання статті: дослідити процеси «культурної гомогенізації», з'ясувати поняття ідентичності, спробувати проаналізувати ці питання, визначити їхню сутність і зміст.

Інтенсивні соціально-економічні, політичні, фінансові, інформаційні, екологічні трансформації умови, характерні для сучасного світового співтовариства, єдині для багатьох держав, спричиняють швидке поширення міжнародних контактів та міжетнічних комунікацій, перетворення у системі міжкультурної взаємодії. Їхнім найбільш помітним наслідком вважається створення глобального культурного простору. Поступова нівеляція національних особливостей та традицій, що відзначається багатьма дослідниками, породження нових культурних гібридів, позбавлених етнічної та історичної індивідуальності й унікальності, витиснення національних етнічних форм – усе це не повний перелік наслідків сценарію «культурної гомогенізації» суспільства [3].

З-поміж наслідків активної взаємодії культур можемо відзначити поліетнічність суспільства, котра, на думку вчених, є невід'ємною характеристикою майже усіх держав: «в історії людства практично відсутні національно чисті (моноетнічні) держави» [11, с. 378].

Звісно, поліетнічність світу – це не новаторство нашого сьогодення, адже взаємодія народів і культур здійснювалася і в попередні історичні епохи, але масштаб, якого цей процес набув із II половини ХХ ст., не можна порівняти із жодним іншим історичним періодом. В Україні, як і в цілому світі, етнічна поліфонія сучасного життєвого простору – явище, що широко обговорюється у найрізноманітніших наукових сферах, останнім часом усе частіше стає предметом дослідження у психолого-педагогічних науках.

Також у науці активно розробляються проблеми психології міжнаціональних відносин, пов'язані з етнічною багатообразністю світу і «невпинним зростанням кількості вимушених емігрантів та біженців з усього світу» [9, с. 5], а також організації психологічної допомоги переселенцям у процесі їхньої адаптації до нових соціокультурних умов. Окрім того, в сучасних психологічних дослідженнях робиться акцент на активність, свідомість та відповідальність особистості при формуванні власної етнічної ідентичності, зумовленої усвідомленням «реальної поліетнічності світу» і необхідністю формування «багатополярної етнічної свідомості та самосвідомості» [1, с. 4]. Етнокультурна багатогранність світу визнається основоположним фактором для розвитку не лише історичного, політичного, соціального, але й особистісного простору людини.

Психологічний аналіз суспільства як поліетнічного здійснюється, виходячи з уявлення про те, що переважна більшість людей у сучасному світі не належить до жодної етнічної групи, вони є членами одного чи кількох суспільств, носіями кількох культур, які замикаються один на одному у найрізноманітніших комбінаціях, при цьому перебуваючи у постійній динаміці. Поліетнічне суспільство водночас є суспільством соціального, як вважають учені, принципово мінливого різноманіття. У результаті взаємодії в умовах поліетнічного середовища людина зіштовхується із багатовимірністю та різноманіттям культурного

оточення, з різноманітними культурно-специфічними поглядами на світ, перед нею постають дві ключові особистісно-значущі проблеми: збереження своєї етнічної ідентичності та соціалізація у цьому середовищі.

Передусім логічним вважаємо зупинитися на характеристиці поняття «ідентичність». Етимологічно лексема «ідентичність» походить від латинського слова «indenticus» зі значенням «ототожнений», «однаковий». Це поняття є достатньо новим. Скажімо, у зарубіжній науковій думці воно утвердилося лише в II половині ХХ ст., а у вітчизняній – тільки після 1990 року. І сьогодні «ідентичність» стала однією із центральних детермінант для усвідомлення навколишніх реалій. Означений термін широко використовується у різноманітних науках: психології, соціології, філософії, етнології, політології, геополітиці і т. ін. Упродовж багатьох століть філософське осмислення ідентичності відбувається в межах проблеми ототожнення як основної характеристики буття, як зведення множинності до єдиного початку. У класичній традиції питання ідентичності досліджували античні філософи (Аристотель, Парменід, Платон, Плотин, неоплатоніки). У їхньому уявленні тожсамість виступає фундаментальною якістю буття, єдністю, у якій відсутні розбіжності, а відносини характеризуються одноманітністю.

У працях представників німецької класичної філософії проблема тотожності буття і мислення сягає своєї найвищої розробленості. У сучасній зарубіжній літературі психологічне трактування ідентичності розвивається в таких керунках: аналітична психологія (психоаналіз), символічний інтеракціонізм та когнітивні підходи.

Відомо, що вивчення проблеми ідентичності у психології бере свій початок із психоаналізу. Так, поняття «ідентичність» та «ідентифікація» вперше використав З. Фрейд у своїй праці «Групова психологія і аналіз Его» (1914 р.). Для нього «ідентичність» виступала як самоототожнення людини із визначними особистостями, за взірцем яких вона свідомо чи підсвідомо хотіла діяти. Мотивом такого самоототожнення учений вважав страх втрати любові і страх покарання.

Проблема ідентичності розроблялася також А. Ватерманом, Е. Еріксоном, Дж. Марсія та ін. Е. Еріксон вважається загальноновизнаним засновником теорії ідентичності. Його погляди вперше було опубліковано у праці «Дитинство і суспільство». На відміну від З. Фрейда, праці якого він вважав неповними, Е. Еріксон справедливо наголошував на нерозривному зв'язку між ідентичністю людини і суспільством, соціальним оточенням індивіда. На його думку, ідентичність формується в процесі соціалізації особистості, входження індивіда в суспільство, тобто, за Е. Еріксоном, ідентичність – це соціалізована частина «Я». Зауважимо, що вчений не подав точного визначення поняття «ідентичність». Узагальнено він розумів ідентичність як суб'єктивне одухотворене відчуття тотожності і цілісності. Е. Еріксон справедливо відзначав, що ідентичність – це не певна незмінна, раз і назавжди отримана чи успадкована характеристика особистості, навпаки, її природа – процесуальна, динамічна, тобто змінна. Ця ж ідея розкривається у введеному ним понятті «криза ідентичності», що означала перехід від однієї стадії життя до наступної, під час якого відбувалося становлення нових типів ідентичності [4, с. 324].

Яскраве відображення іншого підходу щодо з'ясування поняття ідентичності знаходимо у теоріях Дж. Міда, Л. Краппмана, Ю. Хабермаса та інших учених (соціально детермінована ідентичність «Ме» та індивідуальна ідентичність «І»). Не менш цікавим є підхід представників когнітивного напрямку, які досліджували соціальну ідентичність, – Г. Теджфел, Дж. Тернер та ін.

Спільним для робіт Е. Еріксона, Дж. Міда та Г. Теджфела є такі твердження: розглядати ідентичність слід як соціальне явище (ідентичність – соціалізована частина «Я»); трактувати ідентичність варто як динамічне утворення, яке, виникнувши під впливом навколишнього середовища, так чи інакше модифікується.

У вітчизняній соціології та філософії постановка і дослідження проблем ідентичності, як ми зазначали, відносно нове явище, хоча теоретико-методологічні засади розвитку цього напрямку розроблялися в науковій думці ще з початку ХХ ст.

Сьогодні дуже популярним стало вивчення поняття кризи ідентичності в сучасних перехідних суспільствах. Одним із нових напрямків у дослідженні феномена ідентичності є її багаторівневе розчленування. Слід згадати дослідження М. Губогло, який вважає, що багаторівнева ідентичність є досить поширеним явищем множинної ідентичності або множинності ідентичностей, з-поміж яких виділяються

етнічна, соціальна, професійна, гендерна, громадянська, конфесійна, расова тощо. Науковець відзначає, що в сучасному суспільстві ідентичності все більше набирають множинного розуміння, залежать від контексту часу, мають виключно історичний характер і постійно перебувають у стані трансформацій.

У сучасному філософському розумінні світ перестає бути цілісною і закономірною системою, людина – це не абстрактний представник свого роду, вона вкорінена у традиціях, життєвому світі і обставинах. Ідентичність стає проблемою, «ототоженне мислення» піддається критиці. У цілому проблема ідентичності є актуальною та різноманітною на точки зору (філософська, психологічна, культурологічна традиція).

На нашу думку, у цьому контексті зміст ідентичності слід звести до визначення подібності або відмінності чого-небудь (кого-небудь) із чим-небудь (ким-небудь). Вважаємо, що ідентичність – це об'єктивно існуюча структура, у якій виражається справжня схожість (тотожність) і відмінність соціальних (особистісних і групових) суб'єктів. Ідентичність, з одного боку, – статичне явище, яке фіксує стан на певний момент часу, з іншого боку, – ідентичність не є раз і назавжди сталою, її природа змінна.

Не можемо оминати увагою також двох рівнів ідентичності – індивідуального та колективного. Індивідуальний рівень розкривається через особистісний та соціальний аспекти, тобто через вертикальний і горизонтальний виміри, баланс яких забезпечує відчуття тотожності, самототожності. Колективна ідентичність – це фундаментальна схожість членів певної групи, що виявляється у солідарності, колективній діяльності, спільній роботі. Відбувається ототожнення, усвідомлення себе з різними соціальними спільнотами – класом, сім'єю, національною групою, етносом, народом.

Успішна соціалізація у такому світі повинна орієнтуватися на знайомстві дитини з його складністю, формувати здатності до здійснення самостійного вибору (навіть до зміни ідентичності), розвитку варіативності поведінки у різному культурному середовищі, підвищення рівня толерантності до «інших», неподібних [5, с. 97]. Очевидно, що в умовах поліетнічності з'являється більше можливостей взаємодії з представниками інших етнічних общин, що дає можливість людині набувати знань про особливості своєї та інших етнічних груп, формує та розвиває навички міжкультурної взаємодії.

Таким чином, поліетнічне середовище сприяє формуванню етнічної поінформованості, причому процес етнічної ідентифікації може протікати по-різному, залежновід особливостей культур, що пересікаються: «в осіб, що проживають в умовах, етнічно та культурно відмінних, етнічна ідентичність розвинена дуже потужно, натомість в осіб, що проживають серед груп, близьких у культурному відношенні, усвідомлення власної етнічності не є життєво важливою проблемою» [2, с. 131].

Водночас необхідно підкреслити, що життя в полікультурному суспільстві, навіть у сприятливих його проявах, призводить до міжгрупової напруги у широкому сенсі цього слова [8]. Напруженість може виявлятися не лише у формі конфліктних дій але й в іншій, прихованій формі, коли спілкування з представниками інших культур сприймається як джерело конфліктів [5]. Отож, поліетнічне середовище, будучи своєрідним існуванням, діяльністю та спілкуванням людей різних націй та національностей, включає в себе безпосереднє оточення особистості і виступає єдністю людини та нації, матеріальних і духовних факторів життєдіяльності представників різних народів у певному соціальному просторі та часі, у певних конкретно-історичних та географічних умовах (Н. В. Мольденгауер).

Особливі умови поліетнічності поряд із великими можливостями для здійснення ідентифікаційних процесів можуть сприяти виникненню напруги, конфліктності в етнічній групі, а також викликати появу комплексу специфічних психологічних проблем особистості, пов'язаних з етнокультурною маргінальністю, труднощами в етнічному самовизначенні, порушенням у розвитку етнічного самоусвідомлення.

Зацікавлення вивченням етнічної самосвідомості, без якої, за свідченнями учених, не може існувати жодна людина, жодна спільнота, сьогодні зумовлене принципово новою роллю етнічногоскладника у процесі соціальної еволюції, пов'язаної з глобальними змінами, що відбуваються у світі, глибокою цивілізаційною кризою епохи, а також посиленою нестійкістю багатьох сфер сучасного світового співтовариства. Активний розвиток системи взаємодії у світі, що відкриває нові кордони спілкування, змінну картину світу людини у цілому, процеси ідентифікації та співідентифікації, а також етнічного самовизначення, викликає підвищену увагу до досліджень цього феномену.

Питання про функціонування етнічної самосвідомості особистості в поліетнічному просторі сучасного світу ми розглядаємо, виходячи з таких уявлень сучасних дослідників: по-перше, з положення про те, що «у межах саме етнічної форми існування людина найповніше реалізує свою біосоціокультурну природу» [4, с. 27], по-друге, опираючись на твердження про те, що «без самосвідомості етнічної групи просто не існує, тому лише «самосвідомість», а не етнічну свідомість слід розглядати у якості основної відмінної риси етнічної групи» [7, с. 99].

В етнопсихології визнано, що етнічна самосвідомість захищає особистість від невизначеності, виступає стійкою конструкцією, пов'язаною із соціалізацією та засвоєнням культурного досвіду. Однак у мінливому сучасному світі, де правила та норми різних культур нашаровуються та засвоюються одночасно, а етнос виступає в якості носія багатьох та різних етнокультурних традицій, людина набуває досвіду руйнування, втрати своєї етнічної ідентичності та створення нової, що краще пасує до сьогоднішніх умов існування. Етнічна самосвідомість, таким чином, набуває нових якостей, функціонує по-іншому під тиском змін, що відбуваються у багатьох культурах, народах, релігійних світах, історичних традиціях.

Уявлення про систему структурування етнічності, що склалося в етнології, вже не може ефективно виконувати свою основну функцію – сприяти формуванню більш чіткої та індивідуальної ідентичності через належність до етнічної групи, оскільки сам етнос як психологічна спільнота в сучасному полікультурному просторі значно розширив свої межі.

Розвиток реальності призвів до визнання того, що жодна з ознак системи етнодиференційних символів та уявлень етнічної спільноти, за винятком етнічної самосвідомості, вже не виступає маркером окремої етнокультурної групи: «Етнічна самосвідомість – це своєрідний «останній рубіж» збереження етнічності, адже під час історичного розвитку могли втратитися і мова, і загальна територія, і навіть культурні традиції, але поки зберігається етнічна самосвідомість, не тьмяніє і образ «ми» [7, с. 99].

Сьогодні, як і в минулому, люди продовжують користуватися «найдавнішою системою категоризації, заснованою на принципі біполярності», відповідно до якої «відбувається категоризація етнічних спільнот, членами яких вони себе сприймають («ми»), і тих, яких вони не визнають за своїх («вони»)» [6, с. 65]. Таким чином, по відношенню до особистості в сучасних етнічних групах можемо стверджувати, що попри відсутність чи нівеляцію певних етнічних маркерів, внутрішнє, глибинне відчуття належності до свого етносу залишається і продовжує розвиватися, знаходячи для свого втілення нові форми у самосвідомості особистості.

Наявні емпіричні дослідження продемонстрували, що формування етнічної самосвідомості, а отже, формування в суб'єктів системи їхніх етнічних уявлень і оцінок, етнокультурних та етнопсихологічних особливостей свого етносу сприяє утворенню на вищих рівнях структури особистості нової системи етнопсихологічних індивідуальних якостей, виникненню поліморфних зв'язків між ними та іншими різнорівневими індивідуальними якостями особистості, формування її цілісності при побудові особливої інтеграції усіх її підсистем, а отже, і розвиток індивідуальності.

У процесі поглиблення етнокультурних та етнопсихологічних сторін самосвідомості відбувається формування етносоціальної спрямованості особистості: формується значуще ставлення до об'єктів етнічного світу, вибудовуються конформні, синдикативні типи активної міжособистісної взаємодії [12]. Відомо, що етнічний зміст породжується у просторі свідомості і самосвідомості, оскільки для пошуку змісту особистість звертається безпосередньо не до об'єктів етнічного світу, а до їх значень, до уявлень про них.

Ми припускаємо, що етнічний смисл об'єктів навколишнього світу в сучасній ситуації поліетнічності народжується на основі перетворень у свідомості та самосвідомості, конструюванні образу своєї етнічної узагальненості і себе, як її представника, що, у свою чергу, породжує нові смисли вже існуючої етнічної реальності. Усе вищесказане по-новому висвітлює проблему етнічної самосвідомості, що набуває нових смислів і значень в епоху зростання змішувань народів і культур, актуалізує її вивчення в палітрі культурних відмінностей та особистісної винятковості.

Таким чином, дослідження етнічної самосвідомості містить у собі нові можливості з'ясування об'єктивно існуючих взаємовідносин особистості з навколишнім світом. Адже саме етнічність в умовах

сучасної кризи визнається ученими історично актуальною «точкою відліку» поведінки людини, а етнологія – базовою наукою в методології аналізу та прогнозу такої поведінки [10].

Отож, якщо вкінці ХХ ст. учені констатували необхідність «серйозних етнопсихологічних, методологічних, теоретичних, експериментальних та емпіричних» досліджень природи, сутності, структури і рівнів становлення, механізмів виявлення та функціонування, закономірностей розвитку, основних функцій етнічної самосвідомості» [12, с. 24], то через десятиріччя ми змушені визнати, що існує потреба глобальної переоцінки цього складного психологічного феномену у зв'язку з усвідомленням реальної поліетнічності світу. Це пов'язане зі світовими процесами взаємопроникнення культур, стиранням відмежованості народів і традицій окремих етнічних меншин, уніфікацією стилю життя сучасної людини в різних куточках планети і, врешті, з ідеєю формування універсальної картини світу та планетарного мислення. Усі ці обставини сприяють зростанню необхідності осмислення змін, що відбуваються в етнічній самосвідомості особистості в полікультурному світі.

Список використаної літератури

1. Весна Е. Б. До проблеми формування етнічної ідентичності у полі етнічному просторі / Е. Б. Весна // Вестник КРАУНЦ. Сер. Гуманитарные науки. – 2004. – № 2. – С. 4.
2. Гуриева С. Д. Установка и межэтнические отношения / С. Д. Гуриева. – М. : Нестор-История, 2008. – 272 с.
3. Иконникова С. Н. Векторы и ориентиры культурологии в пространстве глобализации / С. Н. Иконникова // Фундаментальные проблемы культурологии : в 4 т.; Том I: Теория культуры. – СПб. : Алетей, 2008. – С. 115–125.
4. Исакова Н. В. Моделирующие возможности гуманитарного знания: культурно-антропологическая модель жизнедеятельности человека / Н. В. Исакова // Фундаментальные проблемы культурологии : в 4 т.; Том II: Историческая культурология. – СПб. : Алетей, 2008. – С. 17–31.
5. Лебедева Н. М. Тренинг этнической толерантности для школьников : учебное пособие для студентов психологических специальностей / Н. М. Лебедева, О. В. Лунева, Т. Г. Стефаненко. – М. : Привет, 2004. – 358 с.
6. Мухина В. С. Качественные методы исследования этнического самосознания / В. С. Мухина, Т. Ц. Дугарова // Актуальные проблемы этнопсихологии в контексте культурно-экономического сотрудничества со странами Азиатско-Тихоокеанского региона : сб. науч. статей междунар. науч.-практ. конф. 23–25 мая 2008 г. : в 2 т. – Хабаровск : Изд-во ДВГУПС, 2008. – Т. 1. – С. 64–68.
7. Сікевич З. В. Соціологія і психологія національних відносин / З. В. Сікевич. – К. : Вища школа, 1999. – 203 с.
8. Солдатова Г. У. Психология межэтнической напряженности / Г. У. Солдатова. – М. : Смысл, 1998. – 389 с.
9. Солдатова Г. У. Социокультурный подход в практической психологии вынужденной миграции / Г. У. Солдатова // Психология беженцев и вынужденных переселенцев: опыт исследований и практической работы. – М. : Смысл, 2001. – 279 с.
10. Сухарев А. В. Опыт преодоления методологического кризиса: принцип исторической актуальности и этнофункциональная парадигма в психологии / А. В. Сухарев // Мир психологии. – 2009. – № 3. – С. 123–132.
11. Тульчинский Г. Л. Постчеловеческая персонология. Новые перспективы свободы и рациональности / Г. Л. Тульчинский. – СПб. : Алетей, 2002. – 667 с.
12. Хотинец В. Ю. Этническое самосознание / В. Ю. Хотинец. – СПб. : Алетей, 2000. – 240 с.

Лысенко О. М., Савчук Н. И. Этническое самосознание и идентичность личности в полиэтнической пространстве современного мира: этнопсихологический подход к проблеме.

Аннотация

В статье проанализированы глобализационные проблемы полиэтничности и межкультурного взаимодействия в современном мировом сообществе. Авторами отмечается процесс нивелирования национальной идентичности, углубление полиэтничности человечества, которое наблюдается практически во всех государствах. Проанализирован вопрос идентичности в историческом срезе его становления и развития. Акцентировано, что подавляющее большинство людей в современном мире не принадлежит ни к одной этнической группе, они являются членами одного или нескольких обществ, носителями нескольких культур.

***Ключевые слова:** самосознание, этническое самосознание, поликультурность, этнопсихологический подход, идентичность, глобализация.*

Lysenko O. M., Savchuk N. I. Ethnic self-identity and the identity of personality in multi-ethnic space of the modern world: ethnopsychological approach to the problem.

Summary

The article analyzes the problems of modern globalization of the world community on multiculturalism and intercultural interaction.

The authors accentuate the levelling process of national identity as well as extending the process of multiculturalism that take place in almost all states.

The article analyzes the issue of identity in the historical sense of its formation and development. The authors assume that in modern philosophical understanding, the world ceases to be coherent and logical system; an individual is not an abstract representative of its humankind, it is rooted in the tradition, the world and life circumstances. Identity becomes a problem, and «identified thinking» is a subject to criticism. En bloc, the issue of identity is relevant and diverse in terms of philosophical, psychological, and cultural tradition.

It is emphasized, that the vast majority of people in the modern world does not belong to any ethnic group; they are members of one or more societies and the representatives of several cultures.

Studies of ethnic identity includes new features to explain the objectively existing relationship of the individual with the outside world.

***Key words:** self-identity, ethnic identity, multiculturalism, ethno-psychological approach, identity, globalization.*

УДК 373.3.015.3(477.8)

Лук'яник Л. В.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методик початкового навчання

Рівненського державного гуманітарного університету

E-mail: ludmila_yanek @ukr.net

**МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ**

Стаття присвячена з'ясуванню способів керівництва, які впливають на підготовку майбутніх учителів щодо формування граматичної компетенції учнів початкових класів у школах західного регіону України.

***Ключові слова:** граматична компетенція, учні початкових класів, західний регіон України.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури підтверджує, що питання розвитку граматичних мовленнєвих умінь школярів на сучасному етапі актуальне, вирішення його неоднозначне, багатоаспектне. Нормативні документи в галузі початкової освіти орієнтують на практичне спрямування в навчанні мови шляхом підвищення рівня граматичної культури школярів. На це орієнтують Національна доктрина розвитку освіти в Україні; Державний стандарт базової і повної освіти, програми з української мови.

У початковій школі діти ознайомлюються з усіма граматичними категоріями таких основних частин мови, як іменник, прикметник, дієслово, числівник, особові займенники, прислівник і прийменник (без уживання термінів «самостійні» і «службові» частини мови). Також формується